

Квінтесенція розуміння націоналізму — це право бути самим собою, мати право на людську честь і гідність. Але саме такі риси є шкідливими і для суспільства наймитів, і для суспільства холопів.

Відомо, що жодна країна в жодну епоху не виходила з кризи завдяки виключно економічним обставинам. Адже в основі економічної діяльності лежить певна психокультура.

С.Кримський, український філософ (1930—2010)

Психокультуру, або колективне несвідоме, будь-якого народу часто називають національним характером, ментальністю. «Що ми за народ такий?», — запитував відомий депутат-письменник. «Скажіть, яку державу будувати?» — звертався до депутатів не менш відомий політик, колишній прем'єр-міністр і президент України. Ці питання не такі прості, як може здатися на перший погляд. Для пошуку відповідей на них ми звернулися до праць Сергія Кримського «Під сигнатурою Софії», Олени Дон-ченко і Юрія Романенка «Архе-типи соціального життя і політика», а також відомих класичних творів.

В ідеалі народ і держава, яку він формує, повинні спиратися на колективне несвідоме. Кожен народ має неповторний архетип. Це форма колективного несвідомого, з допомогою якого з покоління в покоління передається досвід народу. Знання архетипу дозволяє досліджувати менталітет народу, його праісторію і майбутнє — те, що Володимир Вер-надський називав ноосферою, а Сергій Кримський вважав сферою розуму не у звичному абстрактно-логічному сенсі, а в сенсі репрезентанта буття, необхідної регулятивної сили, яка діє не сама по собі, а в контексті загальних космопланетних закономірностей.

С.Кримський переконаний, що за катастрофічністю українська історія нагадує долю біблійних народів, більшість яких, на відміну від українців, загинула, а врятовані (іудейський етнос) виробили компенсаторну ідеологію богообраності. «Український народ, який знайшов сили перебороти усі історичні драми, підкріплював свою стійкість специфічним менталітетом. Вихідним пунктом цього менталітету була ідея святості своєї Батьківщини, богообраності своєї землі, повага до своєї неньки України».

З огляду на те, що багато десятиліть творився (і продовжує творитися) міф про існування єдиної «давньоруської народності», з якої виокремилися українці, росіяни і білоруси, варто зіставити ментальності різних народів, зокрема українського і російського. «Якщо при формуванні Московської держави росіяни запозичили зі спадщини Візантії ідею „Третього Риму“, тобто державного всевладдя, — пише

С.Кримський, — то Україна-Русь висуває на перший план ідеологію «Другого Єрусалима», святої землі. Ідея «Святої Русі», софійності буття як книги Божої Премуд-рості (що закликає до звершень Духу, альтернативних смерті), набуває в Україні пріоритетного значення».

Тема не нова. На неї ще в XIX столітті звернув увагу Микола Костомаров у праці «Дві руські народності». Він зазначав, що російський експансіонізм, пріоритет общини, перевага загалу над особистістю, обмеження індивідуальної свободи сприяли становленню в Росії абсолютної монархії. А українська волелюбність, прагнення до вільних спілок і федеративних форм суспільного життя, перевага особистості над загалом розхитували будь-який суспільно-політичний лад уже в момент його народження.

Німецький філософ і психолог Карл Ясперс на початку 30-х років XX століття підкреслював: там, де немає свободи, панують свавілля і деспотизм, а отже, тяжіння до диктатури в Росії закономірне. Там панує традиція нагайки, а людина є частиною отари, якою заправляє диктатор. Колективістський світогляд передбачає перекладання відповідальності з індивіда на колектив, що є типовим для психокультури азійських країн. Почуття відповідальності за всіх означає особисту безвідповідальність.

Як зауважив С.Кримський, істотного значення для українців набуло моральне розуміння свободи, яка є запорукою честі і гідності людини: «Цим пояснюється, зокрема, багато епізодів української історії... мотивування початку визвольної боротьби під проводом Б.Хмельницького саме пот-ребою здобуття козаками шля-хетних чеснот. Ще більш яскраво про сказане свідчить приклад УПА, діячі якої, розумію-чи усю незабезпеченість боротьби і проти поляків, і проти армій двох тоталітарних режимів, своєю мужністю демонстрували волю до свободи».

У свою чергу Максим Горь-кий у книжці «Російське селянст-во» зазначив: «Жорстокість форм революції я пояснюю винятково жорстокістю російського народу... Недавній раб став найрозбещенішим деспотом, як тільки отримав можливість бути владикою ближнього свого».

До речі, питання ментальності не цурався один із більшовицьких вождів — Лев Троцький. Він був переконаний, що в українського селянина прокинувся вільний дух запорозького козацтва і гайдамаків, який спав сотні років: «Це страшний дух, який кипить і вирує, як найгрізніший Дніпро на своїх порогах, і примушує українців творити чудеса хоробрості. Це той самий дух вольності, який давав українцям нелюдську силу впродовж сотні років воювати проти своїх поневолювачів — поляків, росіян, татар, турків — і здобувати над ними блискучі перемоги. Лише необмежена довіра, а також відсутність усвідомлення необхідності постійної міцної спайки всіх членів держави не тільки під час війни кожного разу нищили всі завоювання українців».

Разюче відрізняється укра-їнсь-ке і російське право. Автори «Історії українського права» (за редакцією І.Безклубого) стверджують, що «політичний режим і соціально-економічне становище в Московській державі докорінно відрізнялися і були

ворожими українській дійсності», що «людське життя в Україні цінувалося на кілька порядків вище, ніж у Російській імперії», тому «демократичний режим в Українській державі й режим деспотії в Московській не можна було об'єднати, вони були несумісними». Так само й стосунки між чоловіком і жінкою. В українському праві вони будувалися на принципах рівності, а в російському панував деспотичний тип родини.

І західна, і православна цивілізації (класифікація С.Гантінг-тона) опирались у державотворенні на панівний феодальний клас. З огляду на це українців не можна віднести ні до однієї, ні до іншої цивілізації. Київська Русь створила окрему цивілізацію, психокультура якої повинна стати основою життєдіяльності України. У спрощеному вигляді психопортрет українця — це самодостатній господар, що покладається на власні сили; психопортрет європейця — найманий працівник, що сформував громадянське суспільство, через яке відстоює свої права; психопортрет росіянина — холоп, що сподівається на доброго царя. Україна — це породження Русі-України, а Росія — православної гілки Золотої Орди. Тут немає гіршого, немає кращого, а є система стосунків між владою і народом. Як зазначають О.Донченко і Ю.Романенко, центром соціальної якості є не індивід, а саме система цих стосунків.

* * *

Протестує душа. Таки не підходить нам ця дивна цивілізація, на татарщині замішана, на крові та вбивствах.

О.Гончар. «Щоденник», 27.02.1968 р.

Якщо Україна, володіючи третиною світових чорноземів, маючи достатньо освічений народ, є однією з найбільш розвинених в Європі, то причина очевидна — державу організовано на чужій психокультурі. І ніякі косметичні, а по суті показушні, реформи тут не допоможуть. Адже, на думку О.Донченко і Ю.Романенка, якщо соціум живе в умовах, що не відповідають його власному характерові, глибинній реальності, полю життєвої енергії, інформаційно-енергетичному духовному забезпеченню, він дуже скоро загине як автономний суб'єкт світового життя. А тому Україна мусить знайти свій природний шлях.

До визначальних архетипів українського менталітету С.Кримський відносить землю та ідеал свободи. Архетип землі інтегрував аграрно-виробничий, соціально-історичний та духовно-культурний атрибути національного життя, звичаїв та обрядів і втілював ноосферне передчуття українців: «Цей архетип проходить крізь увесь масив історії української духовності, від язичницьких обрядів землеробства, через християнські цінності та козацькі ідеали вільного хутора до наукових розробок С.По-долинського і В.Вернадського...».

Саме ідеал свободи, на думку С.Кримського, «є творцем кордонної цивілізації, яка, мабуть, була єдиною у світі, що витримала тиск степу, кочових навал, стала батьківщиною людей, з яких ніхто (за словами М.Го-голя) не хотів бути глядачем світової драми, а тільки її дійовою особою».

Якщо розглядати свободу з позиції «однієї колиски», то виникає логічне запитання: як

узгодити цю свободу з українським баченням її. А це зробити неможливо, бо коріння нашого колективного несвідомого — у Три-пільській культурі (цивілізації).

Професор-антрополог Сергій Сегеда вважає, що «велелюдні трипільські племена відіграли важливу роль у формуванні генофонду пращурів українського народу — автохтонного етносу Півдня Східної Європи, фізичні риси якого почали формуватися задовго до появи слов'янства на історичній арені».

Можна припустити, що Три-пільська психокультура була базовою для Київської Русі. Орест Субтельний у своїй «Історії Ук-раїни» пише, що більшість сучасних немарксистських істориків відкидають теорію про те, що європейський феодалізм передував добі індустріалізації. І наводить аргументи зі старокіївської історії. По-перше, там не існувало центрального для феодалізму інституту васальної залежності, а влада князів над боярами була мінімальною. По-друге, велику роль у життєдіяльності давньої Київської держави відігравали торгівля й міста. По-третє, Київська Русь характеризувалася наявністю переважно вільного селянства. Це свідчить «про те, що ситуація на сході Європи докорінно відрізнялася від становища на заході. Тому західні історики схильні розглядати Київську Русь скоріше як унікальну й самобутню соціальну систему, а не підводити її під загальну категорію феодальних суспільств».

Ця соціальна система породила психотип українця як самодостатнього господаря, що покладався на власні сили. Саме цей психотип не допустив появи доморощеного феодального класу, а тому завдання державотворення, непосильне для нього, лягло на плечі селянства і козацтва. Сила закоріненості цієї психокультури, глибина архетипності українського ідеалу свободи порівнянна з Великою китайською стіною. І праукраїнці, і пракитайці перебували під тиском того самого Степу. Цьому степові китайці протиставили фізичну стіну, ми — морально-духовну. Здолати цю стіну не зміг ніхто до сьогодні, не зможе і завтра. З таким народом можна йти лише в ногу. Цього не зрозуміли Іван Мазепа, лідери Української революції 1917—1921 рр., Віктор Ющенко. Не розуміє і теперішній «лідер».

О.Донченко і Ю.Романенко зазначають, що для побудови успішної держави необхідний збіг кількох умов: колективного несвідомого, типу лідера і відповідного науково-технічного рівня. Якщо поглянути на українську історію, то в період Національної революції під проводом Б.Хмельницького тип лідера відповідав колективному несвідомому українців, але не була забезпечена третя необхідна умова для реалізації нової парадигми розвитку — відповідність перших двох умов тогочасному науково-технічному рівню. Період І.Мазепа характерний тим, що збігу не було в жодній комбінації. Після 2004 року, перемоги Помаранчевої революції, відповідність між колективним несвідомим і сучасним науково-технічним рівнем вже дозріла, але тип лідера не відповідав цим двом умовам. А без збігу всіх умов побудувати успішну і незалежну державу неможливо.

Попередня влада пробувала запровадити європейську модель, але за відсутності громадянського суспільства лише розкрутила маховик корупції. Сьогоднішня влада намагається зіграти роль доброго царя для сумирного холопа. Та враховуючи, що влада порядок розуміє по-московському — як тотальний контроль над народом, а народ на

рівні колективного несвідомого глибинно відчуває себе Па-ном-господарем (не маленьким українцем), то і ця спроба провалиться. Стрімке падіння рейтингу регіоналів свідчить, що знову обдурити виборця буде важко, бо сьогодні вже маємо якісно інший народ.

Докорінно ситуацію змінив Інтернет і сучасний зв'язок. Усі негативні для державотворення риси українства в доінформаційному суспільстві перетворюються на позитивні в інформаційному. Тепер єдність забезпечується не одностайністю, не казенщиною чи диктатурою, а єдністю розмаїття з допомогою сучасного зв'язку. Очевидно, що сьогодні Майдан неможливий, а Інтернет-майдан — можливий.

Держави, які стали успішними в ХХ столітті, узгоджували своє колективне несвідоме з науково-технічним рівнем. Для прикладу візьмімо Японію чи країни Південно-Східної Азії. Але то був не український час. Колективне несвідоме української нації може спрацювати лише в інформаційному суспільстві, тобто в ХХІ столітті. Бо якщо згадані вище успішні країни змогли стати такими в рамках вертикально організованого суспільства, то українське колективне несвідоме може спрацювати лише в горизонтально організованому.

Поступово твориться українська еліта. Вона і далі виростатиме в громадах і вбере в себе українське колективне несвідоме, що має таке ж значення для нації, як сила тяжіння для планети. Те, що нині майже не маємо еліти, нормально для нації з таким історичним минулим. Це наслідок численних спроб колонізаторів знищити колективне несвідоме, що означає не що інше, як знищення нації. Одним із результатів цих зусиль було створення «генно-модифікованих організмів», які завели сьогодні Україну в економічну та соціальну прірву.

Абсолютна меншість, що паразитує у всьому світі над абсолютною більшістю, чинитиме шалений спротив і в Україні, докладаючи максимум зусиль, аби знищити все українське, спираючись при цьому на українські «генно-модифіковані організми». Адже історія не знає випадків, щоб успішні рабовласники ставали успішними феодалами, а ті у свою чергу — успішними капіталістами. І це в межах однієї вертикальної системи організації суспільства. А тут ідеться про поступовий перехід до горизонтальної, де народ фактично стає господарем...

Так ми підійшли до важливого питання, яким спекують не одне десятиліття, — питання націоналізму. Щоб українців принизити, українську націю називають селянською. Логічно було б і націоналізм назвати селянським. Але ж ні, націоналізм — буржуазний! А того, що української буржуазії не було і сьогодні нема, ніби й не помічають. Квінтесенція розуміння націоналізму — це право бути самим собою, мати право на людську честь і гідність. Але саме такі риси є шкідливими і для суспільства наймитів, і для суспільства холопів.

С.Кримський був переконаний, що українська культура належить до унікальних історичних утворень, коріння яких сягає в тисячоліття прадавньої історії, що історичні передумови етногенезу українців визначаються в чітких культурно-географічних межах

однієї і тієї ж території, яка становила ареал майбутнього формування українського етносу. Змінювалися народи, але культурно-історичне підґрунтя цього процесу готувалося тисячоліттями.

Саме з цього випливає колективне несвідоме української нації, наскрізним архетипом якої є вільний і самодостатній ПАН-ГОСПОДАР.

Т. Марусик, В. Якуб'як, [Дзеркало тижня. Україна](#)